

Joanna Getka

Uniwersytet Warszawski

Warszawa

j.getka@uw.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0001-5857-7257>

Halyna Naienko

Kijowski Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki

Kijów

h.naienko@knu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-0485-5068>

Wiedza o sąsiedzie jako remedium na rosyjską wojnę kulturową w kontekście inwazji na Ukrainę*

Założenia badawcze

Atak Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 roku, a wraz z nim początek pełnoskalowego etapu trwającej od 2014 roku wojny Rosji przeciwko Ukrainie spowodował falę uchodźczą rozmiaru niespotykanego w Europie od zakończenia II wojny światowej. Zgodnie

* Artykuł przygotowany dzięki finansowaniu Fundacji na Rzecz Rozwoju Nauki Polskiej „Program dla Ukrainy” w ramach projektu grantowego „‘Welcome to Polszcza!’ Analysis of integration of young Poles and Ukrainians after 24/02/2022 for encouraging the adaptation of Ukrainian students in Poland” (ZNW/JJL/411-2327/2023).

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2025.

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences

[Wydawca: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk]

z danymi Urzędu Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR) monitorującego sytuację uchodźczą w Ukrainie na wrzesień 2024 roku szacunkowa liczba przekroczeń granic Ukrainy z krajami Unii Europejskiej i Mołdawii wyniosła od 24 lutego 2022 roku niemal 40 milionów (39 221 120) (UNHCR, b.d.; Żołędowski, 2022). Analogicznie, zgodnie z danymi szacunkowymi odnotowano kolejne niemal 3 miliony (2 869 100) przekroczeń granic z Federacją Rosyjską i Republiką Białorusi (UNHCR, b.d.). Skalę tej migracji unaocznia fakt, że liczba ludności Ukrainy 1 stycznia 2022 roku według danych Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy wynosiła 41 167 335 osób (Державна служба статистики України, 2022). Oczywiście w większości przypadków były to wyjazdy krótkoterminowe, maksymalnie kilkunastomiesięczne. Pod koniec maja 2024 roku w Europie przebywało 4,3 miliona Ukraińców, a 23% z nich znalazło schronienie w Polsce (Eurostat, b.d.).

Ukraińcy migrowali do Polski i wcześniej, wyraźny wzrost liczby wniosków o pobyt czasowy daje się zauważyć od 2014 roku. Porównanie zjawiska migracji na początku wojny i w 2025 roku ujawnia jego skalę. Zgodnie z danymi Eurostatu w 2015 roku w całej Europie przyjęto 20 565 wniosków uchodźców z Ukrainy (Eurostat, b.d.). Od początku pełnoskalowego ataku Rosji na Ukrainę migracja Ukraińców do Polski wzrosła znacznie ponad sto razy. Urząd Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców podaje dane o 1 927 370 wnioskach o pobyt czasowy bądź stały (UNHCR, b.d.).

Dostępne statystyki wskazują, że osoby z Ukrainy od wielu lat stanowią największy odsetek zagranicznych studentów w polskich uczelniach. W okresie od 2008 do 2021 roku nastąpił ponad trzynastokrotny wzrost liczby młodych Ukraińców studiujących w Polsce – od 2831 w roku akademickim 2008/2009 do 38 473 w roku akademickim 2020/2021. We wspomnianym roku akademickim 2020/2021 stanowili oni najliczniejszą grupę obcokrajowców uczących się w polskich szkołach wyższych – było to 46,6% wszystkich osób studiujących z zagranicy. Sytuacja zdynamizowała się znacznie po agresji rosyjskiej na Ukrainę. Tylko na Uniwersytet Warszawski w roku akademickim 2022/2023 przyjęto 516 studentów z Ukrainy (Uniwersytet Warszawski, 2023.). Łącznie liczba studentów przybyłych do Polski po rosyjskiej napaści w 2022 roku wyniosła 48 149 osób (Tomczyńska i in., 2023). Szybko rośnie także liczba ukraińskich uczniów w polskich szkołach podstawowych i średnich: według danych Systemu Informacji Oświatowej (SIO) z lutego 2023 roku w polskich przedszkolach i szkołach uczy się 187,9 tysiąca dzieci z Ukrainy przybyłych do Polski po rosyjskiej agresji (Garbicz, 2023).

Nagły, niespodziewany, a zarazem – biorąc pod uwagę to, że wiele polskich rodzin przyjęło uchodźców z Ukrainy do swoich domów – bardzo intensywny kontakt Polaków i Ukraińców od początku wojny można opisywać w kategoriach szoku kulturowego (Adler, 1975; Pedersen, 1995). W tym kontekście wyróżnia się: etap fascynacji, często określanym mianem fazy turystycznej, etap szoku oraz związanego z nim dużego

stresu i napięcia spowodowanego zderzeniem z nieznaną rzeczywistością, a także etap ożywienia, który następuje po opanowaniu kryzysu niepewności i który prowadzi do etapu akceptacji obcej kultury. Nie wdając się tu w szczegółową charakterystykę realiów współczesnej Ukrainy czy światopoglądu Ukraińców (Getka & Darczewska, 2022), należy wskazać, że kultura ukraińska – choć pozostawała w kontakcie z kulturą polską od najdawniejszych czasów – jest zjawiskiem odrębnym, obcym, specyficznie ukraińskim, czego wyraźnym przejawem był wybór kulturowy przodków dzisiejszych Ukraińców związany z przyjęciem chrześcijaństwa z Bizancjum, nie zaś z Rzymu.

Wobec skali polsko-ukraińskiego kontaktu kulturowego (kilkumilionowa grupa uchodźcza) odważamy się wysunąć tezę, że szok kulturowy objął nie tylko przyjeżdżających Ukraińców, ale także przyjmujących ich Polaków. Znajduje to potwierdzenie w wynikach badań socjologicznych prowadzonych wśród Polaków systematycznie od 2022 roku przez Centrum Badania Opinii Społecznej (Centrum Badania Opinii Społecznej, 2024) i przez ośrodki naukowe, m.in. Katedrę Socjologii Polityki i Marketingu Politycznego Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego (Staniszewski, 2023). Badania te ujawniają, że po fazie fascynacji, swoistej euforii z niesienia pomocy Ukraińcom i wysokiej akceptacji społecznej dla uchodźców z Ukrainy, po roku kontaktu przychyłość wobec nich zdecydowanie spadła: o ile w marcu 2022 roku 94% Polaków deklarowało chęć przyjmowania uchodźców z Ukrainy, o tyle we wrześniu 2024 roku CBOS odnotowała taką postawę tylko wśród 53% Polaków (Centrum Badania Opinii Społecznej, 2024). W wywiadzie dla „Rzeczpospolitej” dr Robert Staniszewski, autor badania socjologicznego *Społeczna percepcja uchodźców z Ukrainy*, spadek nastrojów tłumaczył m.in. tym, że coraz więcej osób dostrzega różnice między narodami polskim i ukraińskim (Kacprzak, 2024; por. Staniszewski, 2023). Uważamy, że w kategoriach kulturowych takie spostrzeżenie można więc zakwalifikować jako opisaną wyżej drugą fazę kontaktu interkulturowego: fazę szoku.

Wśród przyczyn zmniejszenia się przychyłości Polaków wobec pomocy Ukraińcom, która wyraźnie pogorszyła się w trakcie strajków rolników w Polsce, doprowadzając do kryzysu polsko-ukraińskiego w 2023 roku, ankietowani wymieniają bliżej nieokreśloną wschodnią mentalność, sowiecką kulturę, która przejawia się m.in. brakiem dbałości o dobro wspólne, dążeniem do posiadania takich samych praw, jakie mają Polacy, postawą roszczeniową oraz brakiem wdzięczności za pomoc i wsparcie (Staniszewski, 2023).

Aby lepiej zrozumieć polsko-ukraińską sytuację interkulturową, wyniki przywołanych wyżej badań przeprowadzonych przez CBOS i ośrodki naukowe odnośnie do stosunku do Ukraińców w Polsce należy analizować w paradygmacie kulturowym, szukając głębszych przyczyn negatywnych postaw i opinii. Analiza wiedzy młodych Polaków o Ukraińcach i Ukrainie umożliwia udzielenie odpowiedzi na pytanie o poziom świadomości wśród polskiej młodzieży akademickiej na temat ukraińskich sąsiadów

i ich kultury. Podejmując badania na podstawie wieloaspektowej ankiety z zakresu problematyki szeroko rozumianych interkulturowych stosunków polsko-ukraińskich, wyszliśmy z założenia, że mimo dobrej wiedzy ogólnej wzajemna wiedza Polaków i Ukraińców o sobie nie jest wysoka. To z kolei stanowi podatny grunt dla działań wywiadowczych i dezinformacyjnych Rosji, które skalą przewyższają te z okresu zimnej wojny (Bryjka, 2024; *Ekspert: działalność wywiadowcza*, 2024; Morozova & Laine, 2024; Wasiuta & Wasiuta, 2020; Włodkowska-Bagan, 2018).

W niniejszym artykule skupiamy się na prezentacji oraz na analizie wyników badań z tej części ankiety, która dotyczyła oceny poziomu wiedzy młodych Polaków na temat realiów społecznych, historycznych i kulturowych Ukrainy. Pomijamy tym samym część, która objęła analogiczną ocenę wiedzy młodych Ukraińców o Polsce, a także krytyczną analizę opracowań akademickich z zakresu różnic kulturowych, w tym wymiarów kultur Geerta Hofstede (1991). Te ostatnie, w związku z przemianami społeczeństwa ukraińskiego po 2022 roku, wymagają aktualizacji. Problematyka odbioru różnic kulturowych przez przedstawicieli młodego pokolenia Polaków i Ukraińców będzie tematem kolejnych opracowań.

Badania przeprowadzono w okresie listopad–grudzień 2023 roku, tj. po ponad roku wymuszonego kontaktu kulturowego o skali niespotykanej w najnowszej historii Polski i Ukrainy, który rozpoczął się po napaści Rosji na Ukrainę w 2022 roku i trwa nieprzerwanie do dziś.

Swoim zasięgiem badanie, które opiszemy szczegółowo poniżej, przeprowadzono wśród studentów kierunków humanistycznych dwóch uniwersytetów w Polsce (Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Warszawski) i jednego w Ukrainie (Kijowski Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki). Wyszliśmy z założenia, że są to osoby dysponujące odpowiednią wiedzą ogólną, choćby ze względu na to, że spełniły wymogi rekrutacyjne. Jesienią 2022 roku, kiedy pierwsza zorganizowana fala studentów z Ukrainy rozpoczęła studia w Polsce, zrealizowaliśmy badania pilotażowe, które poprzedziły realizację projektu „Welcome to Polska!” Analysis of the integration of young Poles and Ukrainians after 24/02/2022 for encouraging the adaptation of Ukrainian students in Poland”. Uwidocznili one – często na pierwszy rzut oka niezauważalne – różnice kulturowe. Różnice te stanowią barierę w procesie integracji oraz utrudniają prowadzenie dialogu międzyetnicznego¹. Przeprowadzone na trzydziestoosobowej grupie studentów Uniwersytetu Warszawskiego badanie pilotażowe potwierdziło dodatkowo, że:

1. Młodzi Ukraińcy mają trudność nie tylko ze zrozumieniem podstawowych aspektów organizacji życia w Polsce (zwłaszcza działania urzędów, systemu

¹ Przykładowo, główne rzeki Polski i Ukrainy, Wisła i Dniepr, swój bieg kierują w przeciwnych kierunkach. Powoduje to zupełnie inne wyobrażenie przestrzenne: kiedy Polak mówi o prawobrzeżnej części kraju, ma na myśli część wschodnią, Ukraińiec zaś widzi zachód Ukrainy.

opieki zdrowotnej, transportu oraz zasad funkcjonowania szkolnictwa wyższego i możliwości, jakie ono stwarza). Brakuje im także wiedzy na temat historii Polski, w tym zrywów niepodległościowych i demokratycznych, a także na temat polskiego doświadczenia transformacji oraz etapu negocjacji przez wejściem do Unii Europejskiej, które w znacznej mierze uformowały współczesny polski światopogląd.

2. Młodzi Polacy nie widzą większych różnic kulturowych między Polakami a Ukraincami poza językiem i wypromowanymi przez Ukrainę symbolami (wyszywanka, tryzub, charakterystyczne szarawary). Zarazem jednak – podobnie jak ich rówieśnicy z Ukrainy – niewiele wiedzą o uwarunkowaniach rozwoju kultury ukraińskiej, traumach historycznych i zrywach godnościowych po upadku komunizmu.

Brak rzetelnej wiedzy jest pożywką dla mitów tożsamościowych i kulturowych, co z kolei daje Rosji możliwość formułowania różnych propagandowych przekazów medialnych w zależności od tego, czy przeznaczone są dla odbiorców z Polski, czy z Ukrainy (Getka & Darczewska, 2022, s. 37).

Sporządzona na podstawie przeprowadzonego przez nas badania ocena poziomu wiedzy młodych Polaków o Ukrainie i Ukraincach pozwoli zaproponować i podjąć odpowiednie działania prowadzące do przewyżczania różnic kulturowych oraz do otwartego polsko-ukraińskiego dialogu kulturowego. W naszej opinii ma to dla Polski i Ukrainy znaczenie strategiczne jako skuteczne narzędzie reakcji na wypowiedzianą przez Rosję Polsce i Ukrainie wojnę kulturową oraz jako podstawa dobrosąsiedzkich relacji w przyszłości.

Mity tożsamościowe jako narzędzie neoimperialnej polityki historycznej Rosji i destabilizacji polsko-ukraińskiego dialogu kulturowego

Stałym elementem strategicznego dyskursu Rosji, dążącej do zdestabilizowania relacji interkulturowych w Europie, w tym zwłaszcza w regionie Europy Środkowo-Wschodniej, uznanej przez Rosję za strefę swoich wpływów oraz za strefę buforową między Rosją a resztą Europy, jest przypominanie trudnych momentów i sporów historycznych, podsycanie wzajemnych animozji oraz prowokowanie problemów w relacjach dwustronnych (Darczewska, 2024, ss. 217–229; Getka & Darczewska, 2021, ss. 7–24; Włodkowska-Bagan, 2017, ss. 66–68). Wpisuje się to w cele rosyjskiej polityki neoimperialnej ukierunkowanej na osłabianie kontaktów transatlantyckich i transeuropejskich, w tym na zakłócanie relacji między Polską i Ukrainą.

Ważnym systemowym instrumentem, swoistą instrukcją do interpretacji historii Rosji w podręcznikach, mediach czy pracach naukowych jest obowiązujący w Rosji

„Standard historyczno-kulturowy”, jak określa się zatwierdzoną w 2020 roku *Koncepcję nauczania kursu „Historia Rosji” we wszystkich placówkach edukacyjnych Federacji Rosyjskiej* (Концепция, 2020). Jej celem, mimo deklarowanego we wstępie dążenia do „tworzenia przestrzeni dialogu”, jest *de facto* zapanowanie nad narodowymi wersjami historii narodów niegdyś wchodzących w skład Imperium Rosyjskiego i ZSRS przez „stworzenie jednolitej przestrzeni edukacyjnej do nauczania historii”, w ramach której ważną rolę odgrywa kultura jako zasób kształtowania światopoglądu (Концепция, 2020). „Standard historyczno-kulturowy” kształtuje pamięć zbiorową obywateli Rosji: utrwała zapisaną również w Konstytucji Federacji Rosyjskiej wizję tysiącletniego imperium „wielonarodowego Państwa Rosyjskiego”² mającego prawo do podbojów i narzucającego swoją wizję porządku globalnego (Getka & Darczewska, 2022, ss. 36–47). Dokument ten jest rozwinięciem wcześniejszej *Koncepcji nowego dydaktyczno-metodycznego kompleksu historii ojczyzny* z 2013 roku (Концепция, 2013), który opracowano pod kierownictwem Siergieja Naryszkina, prezesa Rosyjskiego Towarzystwa Historycznego i ówczesnego szefa Administracji Prezydenckiej, a obecnie dyrektora Służby Wywiadu Zagranicznego Federacji Rosyjskiej. Standard utrwała wypaczony, zgodny z rosyjską wizją i interesami politycznymi obraz historii Rosji i jej sąsiadów³. Służą temu m.in. „deformujące” wyobrażenie społeczne (Barthes, 1970, s. 48) mity kulturowe dotyczące np. niższego prestiżu „młodszej” kultury ukraińskiej – „małorosyjskiej” – wobec starszej, wysokiej kultury rosyjskiej, negatywne stereotypy relacji polsko-ukraińskich, manipulowanie faktami historyczno-kulturowymi, od zrównania tradycji ruskiej z rosyjską poczynając (Getka & Moisiienko, 2024). Umożliwia to trwanie „fałszywej świadomości społecznej” (Szostak, 2010, s. 25), w ramach której powtarzane latami mitologemy (rozumiane tu jako jednostki opisu kulturowego) stają się z czasem niedyskutowalną „prawdą”. Jest to spowodowane brakiem ich naukowej weryfikacji przez odbiorców, którzy przyjmują je „na wiarę”, zgodnie ze schematem funkcjonowania mitów i stereotypów (Getka & Darczewska, 2021, s. 53; Lippman, 1961, s. 81). Zawarte w oficjalnej rosyjskiej narracji mitologemy umożliwiają tworzenie oczekiwanego obrazu świata (wśród odbiorców zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych); są także narzędziem pozwalającym na podjęcie działań ofensywnych, których celem jest konfrontacja

² Por. zapis w Konstytucji Federacji Rosyjskiej z 2020 roku: „Federacja Rosyjska, zjednoczona tysiącletnią historią, zachowując pamięć przodków, którzy przekazali nam ideały i wiarę w Boga, a także ciągłość rozwoju państwa rosyjskiego, uznaje historycznie ustanowioną jedność państwa”. Zob. *Полный текст поправок в Конституцию: что меняется?*, Государственная Дума, 14.03.2020, duma.gov.ru, cyt. za: Domańska i Rogoża (2021, s. 88).

³ Wpisuje się to w prowadzoną od początku XXI wieku kontrolę nad historią, kulturą i myśleniem Rosjan zgodnie z programem Władimira Putina, motywowaną względami bezpieczeństwa informacyjnego i kulturowego, co znalazło wyraz już w Doktrynie wojennej Federacji Rosyjskiej z 2000 roku, powtórzonej i uzupełnionej w 2010 i 2014 roku (*Военная доктрина Российской Федерации*, 2010; por. Darczewska, 2015, s. 18).

narracji rosyjskiej i ich nierosyjskich interpretacji (Darczewska, 2019, ss. 17–18, 20). Jak pokazały wydarzenia z 2014 i 2022 roku, stanowią również uzasadnienie inwazji zbrojnej.

Zasób funkcjonujących mitów i stereotypów jest ogromny, zróżnicowany w zależności od odbiorcy: obywatele Federacji Rosyjskiej, „kolektywnego” Zachodu, elit i społeczeństw państw postsowieckich, a zwłaszcza najbardziej zagrożonych wojnami historycznymi, kognitywnymi, kulturowymi, psychologicznymi i innymi społeczeństw Białorusi, Ukrainy, Polski i państw bałtyckich. W kontekście polsko-ukraińskim Kreml wykorzystuje nie tylko występujące zarówno w Polsce, jak i w Ukrainie postawy pro-rosyjskie, ale także antyukraińskie w Polsce i – analogicznie – antypolskie w Ukrainie. Służące budowaniu antagonizmu polsko-ukraińskiego mity powstały w okresie caratu (z XIX wieku pochodzi określenie Polski jako „Judasza Słowiańszczyzny”), aktywnie wykorzystywano je w czasach sowieckich. Wówczas pojawiło się wiele negatywnych określeń Polski, która w narracji rosyjskiej była charakteryzowana m.in. jako „bękart Ententy” czy „pies łańcuchowy Zachodu”. Obecna narracja rosyjska charakteryzuje Polskę jako „konja trojańskiego” Stanów Zjednoczonych. Niezależnie od formy określeń ich sens pozostaje niezmienny: utrwalają wizerunek Polski jako państwa zdradzieckiego, pozostającego na pasku obcych mocarstw. Równie destrukcyjną moc ma mit Polaka-pana, który buduje od razu dwa stereotypy: istnienia odwiecznego antagonizmu polsko-ukraińskiego (szlachcic – Polak, chłop – Ukraińiec) oraz braku wpływu Rusinów na rozwój własnej kultury (rosyjski mit pomija/przemilcza m.in. istnienie wielkich rodów ruskich: Tyzenhauzów, Ostrogskich itp.). Zarazem wyraźnie widać tu ewolucję formy: współczesna rosyjska propaganda eksponuje wizerunek Polaka jako nieuczciwego pracodawcy wykorzystującego ukraińskich migrantów zarobkowych (Getka & Darczewska, 2022, s. 38).

Jak zauważają autorki monografii *Ruś porwana? Rosyjska wojna o tożsamość Ukrainy* Joanna Getka i Jolanta Darczewska (Getka & Darczewska, 2022, ss. 155–156), Ukraina w przekazie rosyjskim kierowanym na Zachód (w tym do Polski) to państwo skorumpowane, niestabilne, chylące się ku upadkowi, opanowane przez oligarchów. Jest to zarazem sterowany przez Amerykę „nieudany projekt państwowy” oraz (jak w przypadku określeń stosowanych dla charakterystyki Polski) „bękart” „spłodzony przez Lenina” czy „będący owocem rozpadu Związku Sowieckiego”, z obywatelami pozbawionymi tożsamości albo – przeciwnie – niewdzięcznymi, roszczeniowymi nacjonalistami, upowcami, banderowcami i faszystami kolaborującymi z Hitlerem. Tego typu strategia wpisuje się w rozbudzanie animozji polsko-ukraińskich przez ciągłe wzniesienie pamięci o zbrodniach UPA na Polakach.

Mimo nowych kontekstów sytuacyjnych znaczenie stereotypów jest niezmiennie: dawny polski pan staje się nieuczciwym pracodawcą, niewdzięczny poddany cara, buntujący się „Małoros” staje się z czasem „Ukropem”, „Upaińcem” etc. Wspomniane klisze, oparte na stałych rosyjskich narracjach, powracają w najnowszych badaniach

polskiej opinii publicznej na temat Ukraińców (Staniszewski, 2023), co świadczy o skuteczności rosyjskiej propagandy.

Poza schematami narracyjnymi (definiowanymi jako systemy reguł interpretacji świata) stosuje się także techniki przemilczenia, będącego skuteczną strategią dezinformacyjną (Noelle-Neumann, 1974, ss. 43–51). W przypadku trudnych relacji polsko-rosyjskich tabuizuje się przykładowo rozbiory I Rzeczypospolitej, zamordowanie w Katyniu przez NKWD ponad 20 tysięcy obywateli polskich, w tym 10 tysięcy polskich oficerów, dokonane na mocy decyzji najwyższych władz ZSRR w tajnej uchwale Biura Politycznego KC WKP(b) z 5 marca 1940 roku (Materski, 2000, ss. 26–40), pakt Ribbentrop-Mołotow (Getka & Darczewska, 2023).

W kontekście relacji ukraińsko-rosyjskich wśród przemilczanych tematów w rosyjskiej przestrzeni informacyjnej można za Joanną Getką i Jolantą Darczewską (Getka & Darczewska, 2022, s. 157) wymienić przyłączenie Hetmańszczyzny do Imperium, prześladowania Kościoła unickiego, Hołodomor czy tzw. Rozstrzelane Odrodzenie. Ostatnie z tych pojęć oznacza eksterminację większości ukraińskiej inteligencji dokonaną przez NKWD na terenie sowieckiej Ukrainy w latach trzydziestych XX wieku (apogeum przypadło na 1937 rok).

Wymienione tematy tabu unaoczniają zarazem powtarzalność rosyjskich mechanizmów imperialnych. Jedną z ważnych przyczyn rozbiorów I Rzeczypospolitej – przypomnijmy – było mieszanie się Rosji w wewnętrzne sprawy Rzeczypospolitej pod pretekstem ochrony jej prawosławnych obywateli. Wysłannikowi Katarzyny II Nikołajowi Repninowi manipulującemu hasłami ważnych dla szlachty „wolności szlacheckich” udało się wówczas podzielić społeczeństwo na dwa spolaryzowane obozy (Kraushar, 1900, ss. 319–322, 367). Ochrona prawosławnych I Rzeczypospolitej to dokładnie ten sam mechanizm ingerencji w sprawy suwerennych państw, co „ochrona” przez Rosję rosyjskojęzycznej ludności Ukrainy.

Metodologia badania

Pożywką dla funkcjonowania mitów tożsamościowych i kulturowych umożliwiających Rosji utrwalanie pożądanych schematów poznawczych i interpretacyjnych przeznaczonych dla odbiorców z Polski i Ukrainy jest przede wszystkim brak rzetelnej wiedzy. Głównym celem niniejszego tekstu jest zatem weryfikacja znajomości spuścizny kulturowej Polaków i Ukraińców wśród polskiej i ukraińskiej młodzieży akademickiej. Naszym celem nie było jednak wykazywanie potencjalnych braków w edukacji w ramach polskiego czy ukraińskiego systemu oświatowego.

W badaniu prowadzonym jesienią i zimą 2023 roku na trzech uniwersytetach w Polsce i w Ukrainie – Uniwersytecie Łódzkim i Uniwersytecie Warszawskim oraz

Kijowskim Uniwersytecie Narodowym im. Tarasa Szewczenki⁴ – wzięły udział trzy grupy respondentów (ogółem 120 osób). Byli to: 1) Ukraińcy w Ukrainie (60 osób); 2) ukraińscy studenci, którzy przenieśli się do Polski po pełnoskalowej napaści Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 roku i rozpoczęli studia na polskich uczelniach w roku akademickim 2022/2023 (30 osób, w tym 15 z Uniwersytetu Łódzkiego i 15 studiujących na Uniwersytecie Warszawskim); oraz 3) polscy studenci – Polacy (analogicznie jak w przypadku drugiej grupy uczestników, w badaniu wzięło udział 30 osób, w tym 15 z Uniwersytetu Łódzkiego i 15 z Uniwersytetu Warszawskiego). Badanie odbyło się po roku od początku kontaktu akademickiego studentów z Polski i Ukrainy, przeprowadzono je wśród osób pochodzących z różnych zakątków obu krajów.

Dobór grupy respondentów wpłynął na kształt kierowanych do nich ankiet, przygotowanych przez polsko-ukraiński zespół badaczy z Uniwersytetu Warszawskiego oraz Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Tarasa Szewczenki w składzie interkulturowym: prof. Joanna Getka, prof. Halyna Naienko, dr Monika Grącka, dr Rostysław Kramar. Skład zespołu zagwarantował jak najbardziej poprawny, uwzględniający kontekst kulturowy dobór problematyki badań (Гетка & Наєнко, 2024). Ankiety niezależnie od tego, czy kierowane do polskich, czy do ukraińskich studentów, miały podobną formę i zawierały ponad 100 pytań, zarówno zamkniętych [dwa typy pytań: autoocena znajomości wybranych zjawisk w skali od 1 do 6, gdzie 1 wskazywało na brak wiedzy w wybranym zakresie, 6 – na pełną orientację w temacie (40 pytań) oraz weryfikowana odpowiedź „tak” – „nie” (40 pytań)], jak i otwartych, związanych z weryfikacją znajomości realiów polskich i ukraińskich przez uczestników (35 pytań).

Badanie objęło też nieobowiązkowy element weryfikacji trafności postawionych pytań. O problemy kierowane do Polaków spytano także Ukraińców i odwrotnie: Ukraińcy odpowiedzieli na pytania zadane studentom-Polakom. Ogółem otrzymano 40 ankiet zwrotnych w ramach tej części badania: 15 od Polaków na temat polskich realiów i 25 od Ukraińców weryfikujących wiedzę własną. Studenci deklarowali, że wypełnienie ankiety nie sprawiło im trudności.

Studentów z Ukrainy (pochodzących w zasadzie ze wszystkich regionów kraju) pytano o ich wiedzę o Polsce, jej historii, geografii, kulturze oraz realiach życia codziennego. O ile wśród studentów-Ukraińców w Polsce koncentrowaliśmy się na uzyskaniu danych związanych z ich ewentualnymi przygotowaniami do przyjazdu i największym zaskoczeniem po przyjeździe, zarówno w pozytywnym, jak i nega-

⁴ Byli to studenci kierunków: język i literatura ukraińska, język zachodnioeuropejski; języki ukraiński i angielski: tłumaczenie i redakcja; język i literatura polska, języki angielski i litewski; języki i literatury słowiańskie, filologia polska Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Tarasa Szewczenki, studia polskie z językiem angielskim na Uniwersytecie Łódzkim, kulturoznawstwo Europy Środkowo-Wschodniej na Uniwersytecie Warszawskim.

tywnym aspekcie w kontekście posiadanej wcześniej wiedzy⁵, to badanie skierowane do studentów ukraińskich w Ukrainie uwzględniało pytania na temat wyobrażeń, informacji zasłyszanych, zarówno pozytywnych, jak i negatywnych na temat życia współczesnej Polski. Szczegółowa analiza ogólnych wyobrażeń o współczesnym społeczeństwie polskim i ukraińskim została opisana w ramach analizy funkcjonowania mitów i stereotypów kulturowych w kontekście pełnoskalowej wojny Rosji przeciwko Ukrainie.

Pytania do studentów-Polaków, analogicznie, koncentrowały się na ich wiedzy o Ukrainie, jej historii, geografii, kulturze oraz realiach życia codziennego. Badanie miało ujawnić poziom wiedzy respondentów w zakresie aspektów życia społecznego i politycznego Ukrainy czy klimatu. Młodemu Polakom zadałyśmy więc pytania z zakresu dziejów i współczesności Ukrainy. W ramach zagadnień związanych z historią Ukrainy i jej odczytaniem pytałyśmy m.in. o Babi Jar, Ludowy Ruch Ukrainy, pomarańczową rewolucję, aneksję Krymu, datę początku II wojny światowej w Ukrainie, o stolicę sowieckiej Ukrainy do 1934 roku. Próbowaliśmy ustalić rozpoznawalność symbolicznego dla Ukraińców pułku Azow, a także wybranych symbolicznych momentów kulturowych, m.in. z jakim dniem Ukraińcom kojarzą się czerwone maki, kiedy przypada Dzień Obrończyn i Obrońców Ukrainy oraz Dzień Niepodległości.

Wobec nasilonych działań rosyjskiej propagandy zależało nam też, by zweryfikować poziom wiedzy młodych Polaków na tematy związane z tradycją państwowości ukraińskiej, np. kiedy odbył się chrzest Rusi-Ukrainy i kto tego dokonał, w jakich latach istniała Ukraińska Republika Ludowa, kto był pierwszym prezydentem niepodległej Ukrainy po 1991 roku. Pytałyśmy także o rozpoznawalność wśród młodych Polaków wybitnych postaci ukraińskiego świata kultury, polityki, ukraińskiego ruchu opozycyjnego, m.in. o Wiaczesława Czornowiła, Mychajła Hruszewskiego, Mykołę Chwyłowego, Wiktora Juszczenkę, Łewkę Łukjanenkę, Oksanę Zabuzko, Bohdana Chmielnickiego, Bohdana Stupkę.

Młodzi Polacy byli pytani także o elementy mityczne w tradycji ukraińskiej, związane z ukraińską obrzędowością oraz innymi przejawami tradycyjnej i państwowej kultury, np. kim był Kij, co oznacza symbol czerwonej kaliny, co dla Ukraińców symbolizują chryzantemy, jakim farszem nadziewa się ukraińskie warenky, co to są hałuszki, kiedy Ukraińcy święcą w cerkwiach mak i kiedy obchodzą Dzień Matki, a także o realia z zakresu geografii, administracji i organizacji życia w Ukrainie: co to jest Howerła, z kim sąsiaduje Ukraina, co to jest *obłast*⁶, jak wezwać karetkę w Ukrainie i co to jest Nova Poshta.

Pytałyśmy wreszcie o artefakty związane z najnowszą technologiczną i kulturową rzeczywistością ukraińską (o samolot transportowy Mrija i zespół Okean Elzy).

⁵ Ankietę dla studentów polskich z Ukrainy sformułowano w języku ukraińskim, by nie tworzyć barier komunikacyjnych.

Tak przygotowane ankiety miały zgodnie z naszym założeniem pomóc ustalić poziom wiedzy Ukraińców o Polakach i na odwrót, co z kolei mogłoby pokazać, jaki jest potencjał manipulacyjny mitów kulturowych narzucanych Polakom i Ukraińcom przez Rosję.

Ukraina i kultura ukraińska w oczach młodych Polaków

Niniejszy tekst, jak wspomniano wcześniej, jest poświęcony częściowym wynikom analizy, tj. przeglądowi i interpretacjom odpowiedzi polskich uczestników badania. Jest to podyktowane przede wszystkim sygnalizowanymi wyżej zmianami w stosunku do Ukraińców w Polsce. Przytoczone dla porównania odpowiedzi młodych Ukraińców (na potrzeby analizy niniejszego tekstu uwzględniono odpowiedzi tych z nich, którzy po 2022 roku pozostali w swoim kraju) na temat podobnych realiów polskich uświadamiają, że poziom wiedzy Ukraińców o Polsce jest porównywalny do poziomu wiedzy Polaków o Ukrainie.

Badanie ujawniło, że na zdecydowaną większość pytań z wymienionych wyżej pól tematycznych Polacy nie znają odpowiedzi. Osób deklarujących brak wiedzy na ujęte w ankiecie tematy było średnio 77%. Średnio 23% uczestników badania wskazało, że zna odpowiedź na zadane pytania. Weryfikacja odpowiedzi wykazała jednak, że 24% z tych odpowiedzi było błędnych. Uogólniając wyniki badania, można wskazać, że średnio na każde z postawionych pytań poprawnej odpowiedzi nie potrafiło udzielić 83% respondentów.

Warto więc wskazać obszary, w których poziom wiedzy uczestników był wyższy, i te, które sprawiały badanym największe trudności. Rozpoznawalną postacią historyczną jest zatem Bohdan Chmielnicki: 58% uczestników badania zadeklarowało wiedzę w tym zakresie. Tyle samo ankietowanych (58%) wie, kiedy odbył się chrzest Rusi-Ukrainy. Wysoką rozpoznawalność w obu przypadkach można tłumaczyć tym, że wiedza ta stanowi element kształcenia w ramach kursu historii w polskich szkołach. Wysoką rozpoznawalnością „cieszy się” aneksja Krymu, co potwierdziło aż 83% badanych. Jest ona tematem pojawiającym się w polskiej przestrzeni medialnej, który powraca nie tylko w kontekście agresji rosyjskiej wobec Ukrainy, ale również podczas innych wydarzeń społecznych (demonstracji propalestyńskich, demonstracji białoruskiej opozycji, w kontekście narodów współczesnej Europy itp.).

Badanie potwierdza zarazem obserwacje badaczy komunikacji medialnej (McQuail, 2007): obecność wybranej tematyki w mediach gwarantuje jedynie krótkotrwałą świadomość społeczną. Wiktor Juszczenko, którego nazwisko kojarzone jest przez dużą grupę wykształconych Polaków urodzonych przed 1984 rokiem (zakładamy, że w okresie pomarańczowej rewolucji mieli oni ok. 20 lat) jest nierozpoznawalny wśród młodego pokolenia Polaków: 79% nie wie, kim jest ten polityk. Dodatkowo aż

1/5 z 21% ogółu badanych, którzy wskazali, że wiedzą, kim był Juszczenko, błędnie określa jego rolę w najnowszych dziejach Ukrainy. Nie jest rozpoznawalne również pierwsze masowe wystąpienie Ukraińców w XXI wieku – pomarańczowa rewolucja. O niej nie słyszało 72% ankietowanych. Wydarzenie to jest z kolei uznawane przez współczesnych Ukraińców za początek ich złożonej drogi do niezależności od Rosji, ma więc głębokie znaczenie symboliczne.

Aż 92% uczestników badania nie ma pojęcia, czym jest samolot Mrija (z ukr. „marzenie”). Choć ten największy na świecie samolot transportowy zaprojektowano w ZSRS, zbudowany go już w Kijowie i był on wizytówką ukraińskiego transportu lotniczego. Co nawet ważniejsze, w 2022 roku stał się jednym z symboli rosyjskiej agresji wobec Ukrainy (zniszczony 27 lutego 2022 roku), a zarazem ważnym w świadomości Ukraińców symbolem niezłomności własnego narodu. Mriję jako symbol wzmacniały działania promocyjne w ukraińskiej przestrzeni publicznej, m.in. seria znaczków Poczty Ukrainy (Барцькова, 2022). 78% młodych Polaków nie kojarzy ukraińskiego pułku Azow, uważanego przez Ukraińców za elitarnie bohaterskie ugrupowanie wojskowe.

Brak wiedzy o Mriji i w zasadzie nierozpoznawalność pułku Azow wśród młodych Polaków dobitnie unaoczniają istnienie dwóch odrębnych, niedostrzegalnych wzajemnie przestrzeni kulturowych – mimo bliskiego sąsiedztwa i otwartej przestrzeni internetowej w dobie zglobalizowanego świata. Uświadamia zarazem nieprawomocność wyobrażeń o braku różnic kulturowych między Polakami i Ukraińcami.

Należy dodać, że podobnie jak ukraińscy uczestnicy badania nie znali najważniejszych postaci polskiego ruchu narodowego czy opozycyjnego w XX wieku, tak polscy uczestnicy badania nie kojarzą kluczowych nazwisk postaci ze świata polityki i kultury Ukrainy. Przykładowo, nikt z polskich respondentów nie wiedział, kim był Waczesław Czornowił, zasłużony działacz opozycji antysowieckiej, współorganizator Ukraińskiego Związku Helsińskiego i Ukraińskiej Grupy Helsińskiej, późniejszy kandydat na prezydenta Ukrainy. Dla porównania: Lecha Wałęsy nie kojarzy 83% Ukraińców, 92% nie wie, czym był ruch NSZZ „Solidarność”, 100% – kim jest Leszek Balcerowicz. Kompletnie nierozpoznawalny jest Mychajło Hruszewski, wybitny historyk ukraiński, przewodniczący Ukraińskiej Centralnej Rady (odpowiednik funkcji głowy państwa Ukraińskiej Republiki Ludowej). Z kolei tylko 65% Ukraińców słyszało o Józefie Piłsudskim, 96% nie wie, kim był Ignacy Mościcki.

Aż 91% pytanym Polaków nie ma pojęcia, kim jest Oksana Zabuzko, jedna z najbardziej znanych postaci współczesnej literatury ukraińskiej. Podobnie – 92% pytanym Ukraińców nie wie, kim jest Olga Tokarczuk.

Co to jest Howerla – najwyższy szczyt ukraińskich Karpat – nie wie 88% Polaków. Dla porównania: nikt (100%) z badanych Ukraińców nie potrafił odpowiedzieć na pytanie o Maczугę Herkulesa.

Niski jest również poziom wiedzy na temat życia codziennego. Tego, z jakim farszem są ukraińskie warenky (odpowiedniki polskich pierogów) nie wie 73% badanych Polaków. Dla porównania: 78% Ukraińców nie wie, czym są nadziewane polskie pierogi „ruskie”. Kiedy Ukraińcy obchodzą Dzień Matki, nie wie 93% ankietowanych. Podobnie – 88% Ukraińców nie wie, kiedy Polacy świętują ten dzień. Polacy nie zdają sobie sprawy, że dla Ukraińców chryzantemy są zwykłymi jesiennymi kwiatami, Ukraińcy (100% badanych) zaś nie mają pojęcia, że kwiaty te pojawiają się na grobach w Święto Zmarłych obchodzone w Polsce 1 listopada.

Należy zarazem podkreślić luki w podstawowej wiedzy szkolnej. Dotyczy to geografii Ukrainy i kwestii jej sąsiedztwa. Wprawdzie tylko 13% uczestników wskazuje, że nie wie, z jakimi państwami graniczy Ukraina, zaś 87% dobrze ocenia swoją wiedzę w tym zakresie, jednak weryfikacja tych zagadnień pokazuje, że aż 85% osób deklarujących wiedzę nie potrafi poprawnie wskazać sąsiadów Ukrainy.

Niski poziom wiedzy wzajemnej prowadzi wprost do szoku kulturowego. Szok kulturowy w sytuacji polsko-ukraińskiej jest opóźniony, gdyż zarówno Polacy, jak i Ukraińcy byli przekonani o nikłych różnicach w kulturze obu krajów. Po dostrzeżeniu ich pojawia się wspomniany na wstępie drugi etap szoku kulturowego: stres, który często wywołuje reakcje obronne, w tym negatywne – agresję.

Zakończenie

Trwający od początku pełnoskalowej rosyjskiej inwazji na Ukrainę bardzo intensywny, a zarazem nieprzygotowany i – ujmując rzecz obrazowo – „puszczony na żywioł” polsko-ukraiński kontakt interkulturowy przyniósł spadek wzajemnej sympatii polsko-ukraińskiej, co obrazują najnowsze wyniki badań socjologicznych. W naszym przekonaniu badania przyczyn tego zjawiska należy osadzić w paradygmacie interdyscyplinarnym, uwzględniającym różnorodne zagadnienia polsko-ukraińskich kontaktów kulturowych, którym od dziesięcioleci, a nawet wieków, towarzyszyły dezinformacyjne i destrukcyjne działania Rosji.

Celem zaprezentowanego tu badania było uzyskanie informacji na temat wiedzy młodych Polaków o Ukrainie. Wynikający z ankiet niski poziom znajomości współczesnych realiów tego kraju i jego historii, w tym najnowszej, wpływającej na postrzeganie świata, prowadzi w naszej opinii do konkluzji, że młodzi Polacy nie mają pogłębionej wiedzy na temat Ukrainy, co może stwarzać warunki do łatwiejszego manipulowania ich opinią w tym zakresie przez Rosję. W tym miejscu pragniemy podkreślić, że naszym celem nie było wykazanie braków w polskim systemie edukacyjnym: podobnie niską wiedzę o Polsce i Polakach odnotowano w odpowiedziach młodych Ukraińców pozostających w ukraińskim systemie oświaty, które przytaczaliśmy tu

kontekstowo. Systemy oświaty, co zrozumiałe, koncentrują się na doświadczeniach własnych narodów.

Intensywne doświadczenie polsko-ukraińskiego kontaktu interkulturowego opisujemy w kategoriach szoku kulturowego. W przypadku studentów polskich jego kolejne fazy rozciągnęły się w czasie: Polacy nie byli zmuszeni do opuszczenia swoich domostw i do rozpoczęcia nowego życia w zupełnie obcym miejscu. Brak tego elementu powoduje, że odkrywanie różnic kulturowych między studentami polskimi i ukraińskimi jest spowolnione, mniej intensywne niż w przypadku analogicznego doświadczenia Ukraińców w Polsce. Polsko-ukraiński kontakt interkulturowy wchodzi w opóźnioną drugą fazę: pełnego szoku, zniechęcenia, co może w najbliższym czasie spowodować niechęć, odrzucenie, zwłaszcza w warunkach podsycania ewentualnych konfliktów przez stronę trzecią – rosyjską. Skuteczne przezwyciężenie drugiej fazy szoku kulturowego możliwe jest dzięki uświadamianiu, działaniom informacyjnym. Palącym problemem jest więc wprowadzenie systemowej akcji informacyjnej skierowanej do młodych Polaków, w tym na temat wartości, którymi kierują się Ukraińcy, a także do Ukraińców na temat dążeń, oczekiwań i życia codziennego Polaków. Pozwoli to zminimalizować istniejące już nieporozumienia i zapobiec pojawianiu się kolejnych. Brak takich działań spowoduje, że kryzys w kontakcie będzie się pogłębiał, oddalając trzecią fazę szoku kulturowego, prowadzącą do harmonijnej współpracy dwóch narodów. Należy prognozować, że w związku ze wzrostem aktywności rosyjskich trolli kryzys pogłębi się, przyczyniając się do znacznego pogorszenia się relacji dwustronnych.

Prowadzone cyklicznie systemowe akcje informacyjne [poradniki (Getka i in., 2025), prelekcje, spotkania, warsztaty] przynoszą długofalowe pozytywne efekty. Polskie inicjatywy powinny być zorientowane na budowanie postaw obywatelskich przez promocję wartości europejskich wśród młodych Polaków i Ukraińców jako danych nie raz na zawsze, a takich, które wymagają nieustannej pracy nad ich utrzymaniem, aktywności społecznej, włączenia się w życie publiczne kraju. Ich celem nie może być jednak zmiana tożsamości kulturowej młodych Ukraińców, ich asymilacja.

Jako naukowcy i dydaktycy jesteśmy głęboko przekonani, że prowadzi do tego także zainteresowanie językiem, kulturą oraz wybranymi aspektami życia codziennego, funkcjonowania administracji publicznej, państwowej i samorządowej przyszłych „ambasadorów Polski w Ukrainie” – obecnych studentów uczelni polskich. „Uzbrojone” w wiedzę na temat sukcesów i niedociągnięć wybranych aspektów polskiego życia publicznego osoby te po zwycięstwie Ukrainy będą świadomie odbudowywać swój kraj – zgodnie z własnym doświadczeniem, ukształtowanym w trakcie pobytu w Polsce.

Bibliografia

- Adler, P. (1975). The transitional experience: An alternative view of culture shock. *Journal of Humanistic Psychology*, 15(4), 13–23. <https://doi.org/10.1177/002216787501500403>
- Barthes, R. (1970). *Mit i znak: Eseje* (J. Błoński, Wybór; W. Błońska, J. Błoński, J. Lalewicz, & A. Tatarkiewicz, Tłum.). Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Bryjka, F. (2024, marzec 27). Ofensywa dezinformacyjna Rosji przeciwko Ukrainie. *Biuletyn PISM*, 2024(46(2856)). <https://www.pism.pl/publikacje/ofensywa-dezinformacyjna-rosji-przeciwko-ukrainie>
- Centrum Badania Opinii Społecznej. (2024). O Ukraińcach w Polsce i wojnie w Ukrainie (J. Scovil, Oprac.). *Komunikat z Badań CBOS*, 2024(99). https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2024/K_099_24.PDF
- Darczewska, J. (2015). *Diabeł tkwi w szczegółach: Wojna informacyjna w świetle doktryny wojennej Rosji* (Punkt widzenia 50). Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia. https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_50_pl_diabel_tkwi_net.pdf
- Darczewska, J. (2019). „Wojna pamięci”: Historia, polityka i służby specjalne Federacji Rosyjskiej. *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, 20(11), 13–41.
- Darczewska, J. (2024). *Zawładnąć umysłami i urządzić świat: Rosyjska strategia dywersji i dezinformacji*. Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia.
- Domańska, M., & Rogoża, J. (2021, maj). *Naprzód, w przeszłość! Rosyjska polityka historyczna w służbie „wiecznego” autorytaryzmu* (Raport OSW). <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/raport-osw/2021-05-25/naprzod-w-przeszlosc>
- Ekspert: działalność wywiadowcza Rosji bardziej intensywna niż w apogeum zimnej wojny. (2024, wrzesień 10). Polska Agencja Prasowa. <https://www.pap.pl/aktualnosci/ekspert-dzialalnosc-wywiadowcza-rosji-bardziej-intensywna-niz-w-apogeum-zimnej-wojny>
- Eurostat. (b.d.). *Asylum applicants by type, citizenship, age and sex – annual aggregated data*. Portal Unii Europejskiej. Pobrano 17 września 2024, z https://doi.org/10.2908/MIGR_ASYAPPCTZA
- Garbicz, K. (2023, wrzesień 28). *Trzy polskie szkoły Jehora: Czy ukraińskie dzieci integrują się z polskimi?* Oko.press. <https://oko.press/trzy-polskie-szkoly-jehora-ukrainskie-dzieci-integracja>
- Getka, J., & Darczewska, J. (2021). *Na drodze do wolności: Białoruska partyzantka kulturowa w przestrzeni publicznej i Internecie*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323552345>
- Getka, J., & Darczewska, J. (2022). *Ruś porwana? Rosyjska wojna o tożsamość Ukrainy*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323558255>
- Getka, J., & Darczewska, J. (2023). *Faszyzacja antyfaszyzmu: Kulturowe kody wojny Rosji*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323562610>
- Getka, J., Gracka, M., Kramar, R., & Naienko, H. (2025). *Witamy w Polsce: Historia kultury polskiej dla Ukraińców i ukraińskiej dla Polaków: Praktyczny poradnik / Вітаємо в Польщі: Історія польської культури для українців і української культури для поляків: Практичний посібник*. Wydawnictwo Katedry Studiów Interkulturowych Europy Środkowo-Wschodniej. <https://doi.org/10.32612/uw.9788395856013>

- Getka, J., & Moisiienko, V. (2024). *Na początku było Słowo... Od standardu mówionego do normy literackiej (Zarys genezy ukraińskiego języka literackiego)*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323567011>
- Hofstede, G. (1991). *Cultures and organizations: Software of the mind: Intercultural cooperation and its importance for survival*. McGraw-Hill Publishing Co.
- Kacprzak, I. (2024, czerwiec 18). W Polsce rośnie liczba osób negatywnie nastawionych do uchodźców z Ukrainy. Dlaczego? *Rzeczpospolita*. <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art40648561-w-polsce-rosnie-liczba-osob-negatywnie-nastawionych-do-uchodzcow-z-ukrainy-dlaczego>
- Kraushar, A. (1900). *Księżę Repnin i Polska w pierwszym czteroleciu panowania Stanisława Augusta (1764–1768)* (T. 1). Gebethner i Wolff.
- Lippmann, W. (1961). *Public opinion*. Macmillan.
- Materski, W. (2000). Katyń – motywy i przebieg zbrodni (pytania, wątpliwości). *Zeszyty Katyńskie*, 2000(12), 26–40.
- McQuail, D. (2007). *Teoria komunikowania masowego* (M. Bucholc & A. Szulżycka, Tłum.; T. Goban-Klas, Red.). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Morozova, A., & Laine, M. (2024, wrzesień 16). *Pliki z fabryki trolli: Jak działa dezinformacja Putina*. Frontstory.PL. <https://frontstory.pl/fabryka-trolli-dezinformacja-putin-rosja-wojna-ukraina-wybory/>
- Noelle-Neumann, E. (1974). The spiral of silence: A theory of public opinion. *Journal of Communication*, 24(2), 43–51.
- Pedersen, P. (1995). *The five stages of culture shock: Critical incidents around the world*. Greenwood Press.
- Staniszewski, R. (2023). *Společna percepcja uchodźców z Ukrainy, migrantów oraz działań podejmowanych przez polskie państwo: Raport porównawczy z badań opinii publicznej, które zostały przeprowadzone na próbach ogólnopolskich osób w wieku 16–65 lat oraz próbie regionalnej (obszar przygraniczny z Białorusią) w latach 2022–2023*. Katedra Socjologii Polityki i Marketingu Politycznego, Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski. <https://spolecznapercepcjamigrantow.wnpism.uw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/147/2023/05/Raport-2023-dr-Robert-Staniszewski-Broszura.pptx.pdf>
- Szostak, W. (2010). Mity i stereotypy w komunikacji politycznej. W A. Kosińska-Metryka & M. Gołoś (Red.), *Mity i stereotypy w polityce: Przeszłość i teraźniejszość* (ss. 21–30). Adam Marszałek.
- Tomczyńska, A., Maziarczyk, A., Urban, P., Pyrtek, K., & Zwierowicz, K. (2023). *Ukraińcy na uczelniach w Polsce: Raport 2022*. Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy. <https://opi.org.pl/duzy-wzrost-liczby-studentow-z-ukrainy-nowy-raport-opi-cudzoziemcy-na-uczelniach-w-polsce/>
- UNHCR. (b.d.). *Ukraine refugee situation*. Operational Data Portal. Pobrano 17 września 2024, z <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- Uniwersytet Warszawski. (2023, luty 24). *Solidarni z Ukrainą*. Uniwersytet Warszawski. <https://www.uw.edu.pl/solidarni-z-ukraina-2/>

- Wasiuta, O., & Wasiuta, S. (2020). Kremłowska dezinformacja w Internecie i reakcja społeczeństw zachodnich. *Przegląd Geopolityczny*, 2020(34), 136–147.
- Włodkowska-Bagan, A. (2017). Polityka Rosji na obszarze poradzieckim. *Wschodni Rocznik Humanistyczny*, 14(3), 61–88.
- Włodkowska-Bagan, A. (2018). Rosyjska ofensywa propagandowa: Casus Ukrainy. *Studia Politologiczne*, 49, 109–124.
- Żołędowski, C. (2022). Nowi uchodźcy w Europie. Przemieszczenia zewnętrzne z Ukrainy między 24.02. i 24.03.2022 r. W G. Firlit-Fesnak, E. Jaroszewska, Ł. Łotocki, J. Łukaszewska-Bezulska, M. Ołdak, P. Zawadzki, C. Żołędowski, & T. Żukowski (Red.), *Inwazja Rosji na Ukrainę: Społeczeństwo i polityka wobec kryzysu uchodźczego w pierwszym miesiącu wojny* (ss. 4–9). Uniwersytet Warszawski.
- Барсукова, О. (2022, kwiecień 25). Укрпошта анонсувала нову марку. *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/04/25/248405/>
- Военная доктрина Российской Федерации. (2010, luty 5). Президент России. <http://kremlin.ru/supplement/461>
- Гетка, Й., & Наєнко, Г. (2024). Українські студенти в Польщі: Культурні міфи й стереотипи в умовах російсько-української війни. W A. Arkhanhelska, U. Cholodová, & R. Merzová (Red.), *UCRAINICA XI. Současná ukrajinistika doma a ve světě: Výzvy, problémy, perspektivy* (ss. 162–167). Univerzita Palackého v Olomouci. <https://doi.org/10.5507/ff.24.24465760>
- Державна служба статистики України. (2022). Чисельність наявного населення України (М. Тімоніна, Red.). http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2022/zb_Chuselnist.pdf
- Концепция нового учебно-методического комплекса по отечественной истории. (2013). Коммерсантъ. <https://www.kommersant.ru/docs/2013/standart.pdf>
- Концепция преподавания учебного курса „История России” в образовательных организациях Российской Федерации, реализующих основные общеобразовательные программы утверждена решением Коллегии Министерства просвещения Российской Федерации, протокол от 23 октября 2020 г. № ПК-1вн. (2020). <https://akadem-centr.ru/file/23979/>

Bibliography (Transliteration)

- Adler, P. (1975). The transitional experience: An alternative view of culture shock. *Journal of Humanistic Psychology*, 15(4), 13–23. <https://doi.org/10.1177/002216787501500403>
- Barsukova, O. (2022, April 25). Ukrposhta anonсувала novu marku. *Ukrains'ka pravda*. <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/04/25/248405/>
- Barthes, R. (1970). *Mit i znak: Eseje* (J. Błoński, Selection; W. Błońska, J. Błoński, J. Lalewicz, & A. Tatarkiewicz, Trans.). Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Bryjka, F. (2024, March 27). Ofensywa dezinformacyjna Rosji przeciwko Ukrainie. *Biuletyn PISM*, 2024(46(2856)). <https://www.pism.pl/publikacje/ofensywa-dezinformacyjna-rosji-przeciwko-ukrainie>

- Centrum Badania Opinii Społecznej. (2024). O Ukraińcach w Polsce i wojnie w Ukrainie (J. Scovil, Ed.). *Komunikat z Badań CBOS*, 2024(99). https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2024/K_099_24.PDF
- Darczewska, J. (2015). *Diabeł tkwi w szczegółach: Wojna informacyjna w świetle doktryny wojennej Rosji* (Punkt widzenia 50). Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia. https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_50_pl_diabel_tkwi_net.pdf
- Darczewska, J. (2019). "Wojna pamięci": Historia, polityka i służby specjalne Federacji Rosyjskiej. *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, 20(11), 13–41.
- Darczewska, J. (2024). *Zawładnąć umysłami i urządzić świat: Rosyjska strategia dywersji i dezinformacji*. Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia.
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2022). *Chysel'nist' naiavnoho naselennia Ukrainy* (M. Timonina, Ed.). http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2022/zb_Chuselnist.pdf
- Domańska, M., & Rogoża, J. (2021, May). *Naprzód, w przeszłość! Rosyjska polityka historyczna w służbie "wicznego" autorytaryzmu* (Raport OSW). <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/raport-osw/2021-05-25/naprzod-w-przeszlosc>
- Ekspert: działalność wywiadowcza Rosji bardziej intensywna niż w apogeum zimnej wojny*. (2024, September 10). Polska Agencja Prasowa. <https://www.pap.pl/aktualnosci/ekspert-dzialalnosc-wywiadowcza-rocji-bardziej-intensywna-niz-w-apogeum-zimnej-wojny>
- Eurostat. (n.d.). *Asylum applicants by type, citizenship, age and sex – annual aggregated data*. Portal Unii Europejskiej. Retrieved September 17, 2024, from https://doi.org/10.2908/MIGR_ASYAPPCTZA
- Garbicz, K. (2023, September 28). *Trzy polskie szkoły Jehora: Czy ukraińskie dzieci integrują się z polskimi?* Oko.press. <https://oko.press/trzy-polskie-szkoly-jehora-ukrainskie-dzieci-integracja>
- Getka, Ĺ., & Naienko, H. (2024). Ukraińs'ki studenty v Pol'shchi: Kul'turni mify i stereotypy v umovakh rosiis'ko-ukrains'koï viiny. In A. Arkhanhelska, U. Cholodová, & R. Merzová (Eds.), *UCRAINICA XI. Současná ukrajinistika doma a ve světě: Výzvy, problémy, perspektivy* (pp. 162–167). Univerzita Palackého v Olomouci. <https://doi.org/10.5507/ff.24.24465760>
- Getka, J., & Darczewska, J. (2021). *Na drodze do wolności: Białoruska partyzantka kulturowa w przestrzeni publicznej i Internecie*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323552345>
- Getka, J., & Darczewska, J. (2022). *Ruś porwana? Rosyjska wojna o tożsamość Ukrainy*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323558255>
- Getka, J., & Darczewska, J. (2023). *Faszyzacja antyfaszyzmu: Kulturowe kody wojny Rosji*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323562610>
- Getka, J., Grącka, M., Kramar, R., & Naienko, H. (2025). *Witamy w Polsce: Historia kultury polskiej dla Ukraińców i ukraińskiej dla Polaków: Praktyczny poradnik / Вітаємо в Польщі: Історія польської культури для українців і української культури для поляків: Практичний посібник*. Wydawnictwo Katedry Studiów Interkulturowych Europy Środkowo-Wschodniej. <https://doi.org/10.32612/uw.9788395856013>
- Getka, J., & Moisiienko, V. (2024). *Na początku było Słowo... Od standardu mówionego do normy literackiej (Zarys genezy ukraińskiego języka literackiego)*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323567011>

- Hofstede, G. (1991). *Cultures and organizations: Software of the mind: Intercultural cooperation and its importance for survival*. McGraw-Hill Publishing Co.
- Kacprzak, I. (2024, June 18). W Polsce rośnie liczba osób negatywnie nastawionych do uchodźców z Ukrainy. Dlaczego? *Rzeczpospolita*. <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art40648561-w-polsce-rosnie-liczba-osob-negatywnie-nastawionych-do-uchodzcow-z-ukrainy-dlaczego>
- Kontsepsiia novogo uchebno-metodicheskogo kompleksa po otechestvennoi istorii*. (2013). Kommersant". <https://www.kommersant.ru/docs/2013/standart.pdf>
- Kontsepsiia prepodavaniia uchebnogo kursa "Istoriia Rossii" v obrazovatel'nykh organizatsiakh Rossiiskoi Federatsii, realizuiushchikh osnovnye obshcheobrazovatel'nye programmy utverzhdena resheniem Kollegii Ministerstva prosveshcheniia Rossiiskoi Federatsii, protokol ot 23 oktiabria 2020 g. № PK-Ivn*. (2020). <https://akadem-centr.ru/file/23979/>
- Kraushar, A. (1900). *Księżę Repnin i Polska w pierwszym czteroleciu panowania Stanisława Augusta (1764–1768)* (Vol. 1). Gebethner i Wolff.
- Lippmann, W. (1961). *Public opinion*. Macmillan.
- Materski, W. (2000). Katyń – motywy i przebieg zbrodni (pytania, wątpliwości). *Zeszyty Katyńskie*, 2000(12), 26–40.
- McQuail, D. (2007). *Teoria komunikowania masowego* (M. Bucholc & A. Szulżycka, Trans.; T. Goban-Klas, Ed.). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Morozova, A., & Laine, M. (2024, September 16). *Pliki z fabryki trolli: Jak działa dezinformacja Putina*. Frontstory.PL. <https://frontstory.pl/fabryka-trolli-dezinformacja-putin-rosja-wojna-ukraina-wybory/>
- Noelle-Neumann, E. (1974). The spiral of silence: A theory of public opinion. *Journal of Communication*, 24(2), 43–51.
- Pedersen, P. (1995). *The five stages of culture shock: Critical incidents around the world*. Greenwood Press.
- Staniszewski, R. (2023). *Společna percepcja uchodźców z Ukrainy, migrantów oraz działań podejmowanych przez polskie państwo: Raport porównawczy z badań opinii publicznej, które zostały przeprowadzone na próbach ogólnopolskich osób w wieku 16–65 lat oraz próbie regionalnej (obszar przygraniczny z Białorusią) w latach 2022–2023*. Katedra Socjologii Polityki i Marketingu Politycznego, Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski. <https://spolecznapercepcjamigrantow.wnpism.uw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/147/2023/05/Raport-2023-dr-Robert-Staniszewski-Broszura.pptx.pdf>
- Szostak, W. (2010). Mity i stereotypy w komunikacji politycznej. In A. Kosińska-Metryka & M. Gołoś (Eds.), *Mity i stereotypy w polityce: Przeszłość i teraźniejszość* (pp. 21–30). Adam Marszałek.
- Tomczyńska, A., Maziarczyk, A., Urban, P., Pyrtek, K., & Zwierowicz, K. (2023). *Ukraińcy na uczelniach w Polsce: Raport 2022*. Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy. <https://opi.org.pl/duzy-wzrost-liczby-studentow-z-ukrainy-nowy-raport-opi-cudzoziemcy-na-uczelniach-w-polsce/>
- UNHCR. (n.d.). *Ukraine refugee situation*. Operational Data Portal. Retrieved September 17, 2024, from <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

- Uniwersytet Warszawski. (2023, February 24). *Solidarni z Ukrainą*. Uniwersytet Warszawski. <https://www.uw.edu.pl/solidarni-z-ukraina-2/>
- Voennaja doktrina Rossijskoj Federatsii*. (2010, February 5). Prezydent Rosji. <http://kremlin.ru/supplement/461>
- Wasiuta, O., & Wasiuta, S. (2020). Kremłowska dezinformacja w Internecie i reakcja społeczeństw zachodnich. *Przegląd Geopolityczny*, 2020(34), 136–147.
- Włodkowska-Bagan, A. (2017). Polityka Rosji na obszarze poradzieckim. *Wschodni Rocznik Humanistyczny*, 14(3), 61–88.
- Włodkowska-Bagan, A. (2018). Rosyjska ofensywa propagandowa: Casus Ukrainy. *Studia Politologiczne*, 49, 109–124.
- Żołędowski, C. (2022). Nowi uchodźcy w Europie. Przemieszczenia zewnętrzne z Ukrainy między 24.02. i 24.03.2022 r. In G. Firlit-Fesnak, E. Jaroszevska, Ł. Łotocki, J. Łukaszewska-Bezulska, M. Ołdak, P. Zawadzki, C. Żołędowski, & T. Żukowski (Eds.), *Inwazja Rosji na Ukrainę: Społeczeństwo i polityka wobec kryzysu uchodźczego w pierwszym miesiącu wojny* (pp. 4–9). Uniwersytet Warszawski.

Wiedza o sąsiedzie jako remedium na rosyjską wojnę kulturową w kontekście inwazji na Ukrainę

Streszczenie

Autorki analizują wyniki badania przeprowadzonego wśród polskiej i ukraińskiej młodzieży akademickiej podczas realizacji projektu „Welcome to Polscza!” Analysis of the integration of young Poles and Ukrainians after 24/02/2022 for encouraging the adaptation of Ukrainian students in Poland”. W artykule komentują część uzyskanych wyników: odpowiedzi 120 respondentów. Byli wśród nich studenci polskich uczelni – Polacy i Ukraińcy, którzy przenieśli się po wybuchu pełnoskalowej wojny do Polski, oraz studenci uczelni ukraińskich. Ponieważ należy uzupełnić wyniki badań socjologicznych, prezentowane w artykule dane przeanalizowano w paradygmacie kulturowym uwzględniającym nowatorskie podejście do szoku kulturowego, który charakteryzuje „gospodarza” w tym samym stopniu co „gościa”, a także w odniesieniu do kluczowych zagadnień z zakresu kontaktów kulturowych: mitów czy stereotypów. Powyższe założenia zinterpretowano w paradygmacie trwającej wojny kulturowej Rosji przeciwko Europie i pełnoskalowej wojny Rosji przeciwko Ukrainie.

Ukazaniu analogii między sytuacją Polaków i Ukraińców służy uzupełnienie opisu opartego na danych z ankiet przeprowadzonych wśród młodych Polaków danymi z badań wśród młodych Ukraińców. Uzyskane wyniki wskazują na luki w wiedzy, które stają się podatnym gruntem do tego, by rozpowszechniać nieprawdziwe informacje

i mity propagandowe oraz by podżegać społeczeństwa Polski i Ukrainy do wzajemnej wrogości w kontekście rosyjskiej agresji zakrojonej na szeroką skalę. Wyniki badania przyczynią się do aktualizacji i zobiektywizowania wyobrażeń związanych z kształtowaniem się polsko-ukraińskich kontaktów kulturowych.

Słowa kluczowe: ukraińscy i polscy studenci; migracja wojenna; wiedza historyczna; stereotyp kulturowy

Knowledge of the Neighbour as a Remedy to the Russian Culture War in the Context of the Invasion of Ukraine

Abstract

The authors analyse the results of a survey of Ukrainian and Polish students conducted as part of the project “‘Welcome to Polszcza!’: Analysis of the integration of young Poles and Ukrainians after 24/02/2022 for encouraging the adaptation of Ukrainian students in Poland”. The article comments on some of the results obtained in the survey: the answers of 120 respondents – students at Polish universities (Poles as well as Ukrainians who moved to Poland after February 2022) and Ukrainian students in Ukraine. In view of the need to supplement the results of sociological research, the data presented in the article are analysed in the cultural paradigm, taking into account the novel approach to culture shock, which here refers to the “host” to the same extent as to the “guest”, as well as in relation to key issues in the field of cultural contacts: myths and stereotypes. The above assumptions are interpreted in the paradigm of the ongoing Russian culture war against Europe and the Russian full-scale invasion of Ukraine.

The analogy of the situation of Poles and Ukrainians is shown by supplementing the description based on the data obtained from young Poles with those obtained from young Ukrainians. The results of the study indicate gaps in young people’s knowledge, which are conducive to the dissemination of false information and propaganda myths, and which make it possible to incite mutual hostility between the societies of Poland and Ukraine in the context of the full-scale Russian aggression. The results of the study will contribute to updating the ideas related to the formation of Polish-Ukrainian cultural contacts, and to making these ideas more objective.

Keywords: Ukrainian and Polish students; war migration; historical knowledge; cultural stereotype

Prof. dr hab. Joanna Getka, Head of the Institute of Intercultural Studies of Central and Eastern Europe at Warsaw University, philologist, cultural studies scholar. She is a graduate in Belarusian (2002) and Russian studies (2004). PhD – 2008 (Ukrainian linguistics); habilitation in literary studies – 2013, University of Warsaw. In 2021, she was awarded the title of professor, and in 2022 she received an honorary doctorate from the Ivan Franko Zhytomyr State University. Author and co-author of seven monographs and over a hundred articles on the literary culture in the Belarusian and Ukrainian cultural areas and the formation of modern cultural identity of Belarusians and Ukrainians.

Bibliography (selected): *Prosta mowa końca XVIII wieku: Język „Nauk Parafialnych” (Poczajów 1794)* [The *prosta mowa* of the late 18th century: The language of *Nauky parokhialni* (Pochaiv 1794)], Warszawa (Warsaw) 2012; *U progu modernizacji: Rusko-języczne drukarstwo bazylikańskie XVIII wieku* [At the threshold of modernisation: Basilian printing in the Ruthenian language of the 18th century], Warszawa (Warsaw) and Lublin 2017; (with J. Darczewska), *Na drodze do wolności: Białoruska partyzantka kulturowa w przestrzeni publicznej i Internecie* [The way to freedom: Belarusian cultural guerrilla movement in public space and on the Internet], Warszawa (Warsaw) 2021; (with J. Darczewska), *Ruś porwana? Rosyjska wojna o tożsamość Ukrainy* [Rus’ abducted? Russia’s war for Ukraine’s identity], Warszawa (Warsaw) 2022; (with J. Darczewska), *Faszyzacja antyfaszyzmu: Kulturowe kody wojny Rosji* [The fascisation of anti-fascism: The cultural codes of Russia’s war], Warszawa (Warsaw), 2023; (with V. Moisiienko), *Na początku było Słowo...: Od standardu mówionego do normy literackiej (Zarys genezy ukraińskiego języka literackiego)* [In the beginning was the Word...: From the spoken standard to the literary norm (An outline of the genesis of the Ukrainian literary language)], Warszawa (Warsaw), 2024.

Dr hab. Halyna Naienko, Professor at the Department of Ukrainian Language and Applied Linguistics, Educational and Research Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv. PhD – 1994 (Ukrainian); Doctor of Philology – 2014; Full Professor – 2022, Taras Shevchenko National University of Kyiv; Dr hab. – 2023, University of Lodz. Her research interests cover a number of linguistic and cultural areas, including the history of Ukrainian, Church Slavonic, history of the Ukrainian scientific text/discourse, history of Ukrainian linguistics, and language contact. She participated in several research projects focusing on the modern Ukrainian language, such as “Ecolinguistic Modes of the Ukrainian Discursive Space in the European Multicultural Continuum”. Since the outbreak of the Russo-Ukrainian war in 2022, she has been working on the international projects at the University of Lodz, Poland.

She is the author of more than 130 scholarly publications, which appeared in Ukraine and abroad.

Bibliography (selected): *Науковий текст середньоукраїнського періоду в лінгво-стилістичному, тексто-лінгвістичному й функціонально-комунікативному висвітленні* [Scientific text of the Middle Ukrainian period in the linguo-stylistic, textual-linguistic, and functional-communicative aspects], Київ (Kyiv) 2013; (with A. Danylenko), *Linguistic Russification in Russian Ukraine: Languages, imperial models, and policies*, *Russian Linguistics* 43, 2019, 19–39; *Українська редакція церковнослов'янської мови в парадигмі сучасної лінгвістики* [The Ukrainian redaction of the Church Slavonic language from the perspective of modern linguistics], *Slavia Orientalis* 71(4), Warszawa (Warsaw) 2022, 779–795; *Український переклад церковнослов'янського декрету Ферраро-Флорентійської унії 1439 року* [The Ukrainian translation of the Church Slavonic decree of the Ferrara-Florentine Union (1439)], in: J. Sosnowski (ed.), *Z dziejów języków wschodniosłowiańskich* [From the history of East Slavic languages], Łódź (Lodz) 2024, 79–94; (with J. Getka, M. Grącka and R. Kramar), *Witamy w Polsce: Historia kultury polskiej dla Ukraińców i ukraińskiej dla Polaków: Praktyczny poradnik / Вітаємо в Польщі: Історія польської культури для українців і української культури для поляків: Практичний посібник* [Welcome to Poland: A history of Polish culture for Ukrainians and of the Ukrainian culture for Poles: A practical reference book], Warszawa (Warsaw) 2025.

Correspondence: Joanna Getka, Institute of Intercultural Studies of Central and Eastern Europe, University of Warsaw, Warsaw, Poland, e-mail: j.getka@uw.edu.pl; Halyna Naienko, Educational and Research Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, e-mail: h.naienko@knu.ua

Support of the work: This article was written as part of the research project “‘Welcome to Polska!’: Analysis of the integration of young Poles and Ukrainians after 24/02/2022 for encouraging the adaptation of Ukrainian students in Poland”, financed by the Foundation for Polish Science.

Authors' contribution: JG is responsible for the concept of the study; HN is responsible for the data analysis. Both authors participated in drafting the manuscript.

Competing interests: The authors state that there is no conflict of interest to disclose.

Publication history: Received: 2024-11-9; Accepted: 2025-10-24; Published: 2025-12-31